

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXXVII. Vtrum timor sit impeditiuus operationum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

Quaest. XXXVII. Vtrum timor sit, &c. 81

Art. 2. Mala alia exteriora, praeter operationem turpem, si secundum se praecise, & pure physice considerentur, nullam habent differentiam formalem, quoad vim motiuam appetitus, vltra duas illas expositas supra quaest. 34. At si considerentur relate ad intellectum, sortiuntur triplicem differentiam formalem, quoad vim eandem mouendi appetitum, mediante triplici differentia formali mouendi intellectum, & eo rursus mediante appetitum. Si enim occurrat considerandum tam magnum malum, cuius quidem natura perfecta habeatur, sed exitus considerari, & conijci non possit; sequitur admiratio, non illa curiosa, & indagatrix principij, quae est origo sciendi, sed timida, quae retrahit à difficultate indagandi exitum, propter excessum eius difficultatis supra vires intellectus. Si verò malum occurrens intellectui sit insolitum, atque ex eo capite gignat imaginationem, & apparentiam magni mali; sequitur stupor, qui est timor retrahens applicationem intellectus ad considerandam naturam talis mali. Si denique occurrat malum, cui providere, & cuius inuenire, & excogitare remedia, appareat similiter difficile, cum praedicto super excessu difficultatis; sequitur agonia, quae est timor retrahens ab applicatione intellectus ad providendum de remedijs.

Art. 3. Patet igitur opportunè, & cum fundamento ex parte obiecti assignari sex praedictas differentias timoris. Pertinent autem omnes ad timorem diffidentiae, tanquam ad rationem genericam illis omnibus communem, quatenus labefactant spem bonae operationis, siue corporalis, siue intellectualis, necnon retinendae famae, & honoris absque laesione, in quibus nulla intercedit ratio terribilitatis superius exposita, quatenus pertinentis ad timorem ignauum propriae talem; quamquam reductiue ad eum etiam pertineant, praesertim segnitie, admiratio, stupor, & agonia, quae sunt circa operationem propriam videlicet difficultatis specialis. Specialitas porro in singulis praedictis differentijs exposita, talis tantumque est, ut sufficiat ad specificam earum differentiam, vti docet etiam D. Thomas loco indicato.

Ad 1. Est quidem vna vnius formalis priuatio cuiusque boni, contradictorie illi opposita. Contraria tamen mala, seu entitates positivae continentes in se eandem priuationem, possunt esse plures, & numero, & specie, respectu vniuscuiusque boni. Patet hoc inter alia in vita corporali, cuius vnicum contradictorium est mors, cum contraria, ut agri- tudines, aliaeque priuatiua vitae, sint quamplurima, & quampluribus remedijs specie diuersis impedibilia. Similiter ergo, respectu boni desiderati, & operationis, videlicet mali imminenti, possunt esse plura mala specie diuersa, quae illis contrariantur, & aduersus quos indigeat animal pluribus remedijs specie diuersis. Affectus autem auersatiui malorum sunt praecipua animalis remedia, ac munimina contra mala sibi imminencia. Quapropter huiusmodi affectus possunt multiplicari specie, absque simili multiplicitate affectuum prosecutionis circa bona, idque patuit satis pro re praesenti ex superiori malorum specie diuersorum enumeratione.

Ad 2. Diuersitas differentiarum tristitiae considerata est eo in loco penes diuersos effectus, & circumstantias. Diuersitas autem timorum considerata, & illata est, ex diuersitate malorum, quae illis obijciuntur. Vnde non necesse est, ut numerus differentiarum alter alteri iuste correspondeat. Nec sane fieri id potest, quia in malo iam praesenti, quod ut tale est obiectum tristitiae, nulla superest ratio arduitatis, aut multiplicis, aut vniiformis. Quae

tamen ipsa multipliciter inesse potest malo imminenti.

Ad 3. Operationi, quae secundum se est in nostra potestate, potest inesse circumstantia difficultatis, aut alterius incommodi, secundum quam, possit terminare timorem, atque, ita accidit, respectu segnitiei, erubescen- tiae, & verecundiae, ut dictum est; sicut etiam operationi iam praesenti, aut etiam praeterita potest inesse vis inductiva mali de futuro, atque eatenus potest terminare, & causare speciem particularem timoris, quae dicitur verecundia. Ex quo patet ad 4.

Ad 4. Non solum malum, sed etiam quod secundum se est magnum bonum, potest habere rationem mali comparatione intellectus, quatenus propter magnitudinem, & insolitam apparentiam redditur difficilis intellectui consideratio illius. Atque ex hoc capite potest causare timorem, itum admiratum, tum stupidum. Sicut enim operatio exterior secundum se bona, potest causare segnitiam, quae est difficilis exequutionis, quae est mala circumstantia; ita obiectum interius occurrens potest causare vtrumque eum timorem, quae est difficilis considerationis, alio, atque alio modo. Est enim par, & assimilis vtroque ratio. Vnde eadem operatio exterior, quatenus est difficile meditari, & proficere quid, quando, & quomodo agendum sit, potest inducere aliam speciem timoris, qui dicitur socordia, sed communiter includitur sub segnitie, atque ad eam reducitur, propter similitudinem difficultatis adiacentis operationi exteriori.

Ad 5. Admiratio potest esse coniuncta cum excessu apparenti potestatis ad inueniendam totam veritatem, quae latet, supra difficultatem indagandi eandem, atque eatenus est principium sciendi, & coniungitur cum spe scientiae, eiusdemque prosecutione, nec habet rationem timoris. Potest itidem admiratio esse coniuncta cum contrario excessu difficultatis inueniendi exitum, supra vires intellectus, atque eatenus inducit timorem, & fugam. Hoc autem secundo modo accipitur admiratio in praesenti, & coincidit cum timore, & fuga.

Ad 6. Dictum est, timorem, alium esse naturalem, & alium rationalem. Timor naturalis, cum sit de terribili corruptio corporis reuocat sanguinem ad interiora, sicut facit mors, quando naturaliter imminet, vti exponitur in quaestione sequenti. At timor rationalis, qualis est verecundia, quia non est de malo corporis, sed de malo animae, seu contradicente soli appetitui, quasi contrahit, non corpus, sed animam ipsam, atque ita eam disponit magis ad motionem spirituum, & caloris, atque ad diffusionem eorum in partes exteriores. Ratio igitur obiectionis solum probat, verecundiam esse timorem diuersae naturae à timore simpliciter dicto, non verò alterum esse timorem, & alterum non.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrum timor sit impediens operationum?

Videtur non esse. 1. Quia timor reuocat spiritus, & calorem ad interiora. Vnde necesse est, ut ex vi timoris cor abundet spiritibus, & calore, atque ita dilatetur, & quodammodo amplificetur. Dilata- tio autem, & amplificatio cordis per abundantiam caloris, & spirituum confert ad audendum, & operandum fortiter, ut dictum est circa audaciam. Ergo timor iuvat potius ad operandum.

2. Verecundia, quam dictum est esse speciem timoris, diffundit sanguinem in partes exteriores,

vt

vt patet in rubore faciei eorum, qui verecundantur, ex obseruatione Cic. quaest. 4. Tusc. & Philof. lib. 4. Ethic. cap. vlt. Sanguis autem diffusus in partes exteriores fortificat eas, & reddit magis idoneas ad operationes exteriores, vt dictum est circa delectationem, spem, & audaciam. Ergo timor confert ad perfectionem earum operationum.

3. Abundantia caloris in partibus exterioribus, ex vi timoris, plura indicia suffragantur. Primum enim timentes solent sitire, & maxime quando timor est maximus, vt apparet in ijs, qui ducuntur ad mortem. Sitis autem provenit ex abundantia caloris, de pascens humidum. Deinde emissionem superfluitatum inducit ars medica per medicinas laxatiuas, quae sunt calidae, eademque emissio impeditur per appositionem frigidorum, quae occludunt poros, aliosque meatus. Timor autem inducit emissionem superfluitatum, quia quando est maximus, soluitur venter, & effluit urina, quin detineri possit, sitque transpiratio magna, ac vehemens, vt dicit Philosophus sect. 27. Probl. 11. Manifestum porro est, calorem esse maxime actiuum, & consequenter per abundantiam eius in partibus exterioribus ipsas reddi ad operandum specialiter idoneas.

4. Timor facit consiliatiuos, vt dicit Philof. lib. 2. Rhet. cap. 5. Quod autem inducit ad consultationem, iuuat utique ad operationem perfectam, cuius causa est diligens consultatio. Ergo timor est causa perfectionis in opere. Confirmatur valide ex illo Apostoli ad Philip. 2. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.* Hoc enim dici non posset, nisi timor, & tremor essent causa perfectionis in opere.

5. Sicut spes, & audacia prosequuntur bonum, & tendunt ad eius consequutionem; ita timor diffidentiae, & timor ignauiae illis oppositi fugiunt a malo, & tendunt ad vitiationem eius. Tam autem necessaria est diligens, & multiplex operatio ad arcendum malum, atque ad obtinendum bonum. Eadem igitur ratione, qua dictum est supra, spem, & audaciam esse operatiuas, dicendum etiam est timorem esse operatiuum.

Art. 1. Respondetur. In timore potest considerari, & transmutatio corporalis, quam inducit in genere causae efficientis, & applicatio virium animae, quam praestat in genere causae formalis. Ratione transmutationis corporalis timor est impeditiuus operationum, quarum membra corporis sunt causae instrumentales. At ratione applicationis virium animae, ex qua dependet applicatio virium corporis, timor propriam iuuat operationem, & impedit extraneas, ad eum modum, quo dictum est supra circa delectationem. Ratio, quoad priorem partem est, quia affectus proueniens ex apprehensione terribilis imminens habet vim motiuam corporis similem illi, quam habet malum ipsum corruptiuum, cum afficit physice corpus. Nempe praesentia intentionalis mali imitatur praesentiam eius physicam, & consequenter affectus consequens ad praesentiam intentionalem mali euadit similis, in operatione sua reali praesentiae eiusdem mali. Malum autem corruptiuum salutis, & vitae, ad instar cuius mali apprehendit sensus omne aliud malum, cum omne malum sentientis quia sentiens praecise est, reuocetur ad malum secundum tactum, quod ex genere suo est corruptiuum salutis; ad eum utique modum, eaque ratione, quibus dictum est supra, omne bonum animalis, quia animal est, reuocari ad tactum, atque adeo pertinere ad conseruationem salutis, & vitae. Malum inquam corruptiuum, cum adeo, retrahit spiritus, & sanguinem ab exterioribus ad interiora, vt patet in moribundis, quibus

frigent partes omnes exteriores corporis. Similiter ergo affectus consequens ad apprehensionem, ac imaginationem mali imminens reuocat spiritus, & sanguinem ab exterioribus ad interiora. Vnde partes exteriores corporis destituae calore sanguinis, & spirituum ideoque contractae, rigentes, ac tremantes, redduntur inhabiles ad operandum.

Art. 2. Verum est notanda cum D. Thomae quaest. 44. art. 1. ad 1. ex Philosopho loco nuper indicato, differentia reuocationis spirituum, & sanguinis ad interiora, quam inducit timor ab ea, quam inducunt spes, & audacia. Timor enim, quia est ex apprehensione mali excedentis vires, fugit sine termino, quantum potest, nec subsistit ad resistendum; ideoque sanguis, vi eius reuocatus ad interiora, non consistit in corde, quod est quasi arx animalis, sed eo deserto, truditur ad partes inferiores, ac ignobiliore; Idque absque ordine, & directione idonea ad opus aliquod defensionum animalis, & reiectum mali imminens. Quia omnis eiusmodi ordo, ac directio prouenit ex corde, & cerebro, quae iam supponuntur destituta calore, & vigore, vt conuenienter agant per se, & conuenienter applicent reliquas partes. Quapropter ex timoris excessu patiuntur magis, quam agant, solumque redduntur habiles partes inferiores, ad effluxum, & electionem: ad quam nimirum sufficit dilatatio earum partium, utcumque inordinata, quam causat abundantia sanguinis, & caloris distributi, & excurrentis inferius inordinatè. At spes, & audacia, quia e conuerso oriuntur ex apprehensione virtutis excedentis vim mali, retrahunt quidem sanguinem ad interiora sed sistunt eum in corde, vt inde iterum resiliat, nouiter instauratus ex influentia ipsius cordis, ad partes exteriores, & ad opus resistendi malo. Eadem igitur ratione, qua dictum est supra, transmutationem corporalem propriam spei, & audaciae, conferre vniuersaliter ad operationes exteriores, concluditur easdem impediri per transmutationem corporalem, cuius causa est timor, tum diffidentiae, tum maxime ignauiae, qui est maior timor, utpote proueniens ex terribili maiori malo.

Art. 3. At applicatio virium animae, de qua erat posterior pars conclusionis, & quam praestat idem timor in genere causae formalis, confert plurimum ad operationes impeditiuas mali, quod imminet, dummodò timor sit moderatus, ac mediocris. Quia, videlicet, timor consistit in fuga, & abominatione mali, ideoque applicat animum necessariorum ad diminutionem, & vitiationem eius, quantum potest. Potest verò plurimum, dum est moderatus. At si immoderatus sit, nimisque vehemens, impedit omnem operationem: quia perturbat rationem, eiusdemque, & sensus etiam communis attentionem ad alia obiecta, praeter id, quod vsque adeo angit, uti saepius, notatum est superius circa nimietatem aliorum quoque affectuum. Verum timor, etiam cum moderatus est, non virget, certè non exequitur tam bene operationes circa suum obiectum, sicut virget, & exequuntur circa suum spes, & audacia. Quia anima dependet ex corporis temperamento, quod dictum est, reddi inidoneum vniuersaliter ad operationes ex vi timoris, idoneum verò ex vi spei, & audaciae. Est denique commune timori cum delectatione, alijsque affectibus, vt impediat operationes extraneas, seu non viles ad vitandum malum, quod est eius causa, tum ex applicatione virium ad operationes impeditiuas eius mali, tum quia facile praetermittantur operationes, ex quarum omissione nullum timetur malum. Ob haec igitur

igitur omnia, passio timoris dicenda est absolute impeditiva operationum; operatiua vero cum limitatione, iam exposita.

Art. 1. Ad 1. Notatum iam est discrimen timoris, & audaciae, quoad vim reuocandi spiritus, & calorem ab exterioribus ad interiora; nempe audaciam reuocare ad cor, atque inde iterum refundere cum maiori vigore superaddito ex naturali cordis activitate ad partes praesertim superiores; vi autem timoris, praesertim ignavi, demitti sanguinem inordinatè infra cor ad partes inferiores. Hinc fit, ut ad timorem sequatur contractio partium superiorum simul cum corde, atque inde tremor ibidem, qui sunt effectus frigoris: In partibus vero inferioribus sequatur dilatio, & laxatio, atque inde plurima ibidem transpiratio, emissioque exercementorum, qui sunt effectus caloris praesertim distributi inordinatè. Existit praeterea specialis differentia inter audaciam, & timorem, quoad vim inductam contractionis, & tremoris. Ex vi namque audaciae sequitur hic effectus solam in principio aggressionis, & deinde succedit contraria firmitas, & vigor rediuvius. At ex vi timoris crescit potius idem effectus in progressu.

Art. 2. Ratio est, quia obiectum audaciae est compositum ex bono futuro, & malo partialiter saltem, & inchoativè praesentem cum praepoderantia boni, ut dictum est. Quapropter audacia nata est inducere transmutationes inuicem contrarias, & quia non potest utraque simul inducere, inducit successivè. Inducit verò primò transmutationem contractivam, & tremulam, quae est ex apprehensione mali. Quia ratio mali, quae sibi obijciuntur est praesens, utpote contenta in praesentia causa nociva, & minantis malum. Ratio verò boni, quae principaliter consistit in victoria, est absens, magisque remota in principio aggressionis, quam in progressu. Hac igitur de causa existit initio in audaci transmutatio, quae est ex malo, ac deinde subinducitur ea, quae est ex bono, eademque posterior transmutatio crescit sensim, vigetque magis, quò maior fit appropinquatio ad victoriam, per promotionem operationis victricis. At, respectu timoris, adest ex parte obiecti praepoderantia mali, partim praesentis in causa nociva, partim futuri in effectu eius, cuius propinquitas est maior in progressu, uam in principio. Unde contractio, & tremor, & reliqua transmutatio existens ex vi timoris est uniformis, atque maior in progressu, quam in principio.

Ad 2. Verecundia est timor rationalis, ut dictum est supra, & provenit ex timore mali, non contradicentis naturae, vitaeque hominis, sed soli appetitui, atque pertinentis directè ad animam. Unde inducit quandam contractionis modum in solam animam, quasi vellet se occultare, ne pateret infamiae imminenti, ideòque obtendit sanguinem, quasi velum quoddam, in partem magis prominentem, ac conspicuam, quae est facies. At timor simpliciter dictus est de terribili corruptivo naturae, illique cedens agit in fugam ignobilem, sanguinem, & spiritus, eosque demittit inordinatè ad partes inferiores. Hac igitur causa est, cur is timor corrumpat operationes exteriores, ex intemperie debilitante partes corporis exteriores praecipuas, quae sunt instrumenta ad illas; verecundia verò id non efficiat, multòque minùs spes, & audacia, de quibus nuper dictum est oppositum.

Ad 3. Indicia observata in objectione probant assertam caloris abundantiam in solis partibus infra cor. Sic enim vexat timore correptos, post tempus

aliquid, quia calor demissus inferius consumit humidum existens in nutritiva, atque inde subsequitur sitis. Arguit praeterea eandem transpirationes copiosae & copiosae emissiones humoris exercementitij, quae sunt in iisdem partibus inferioribus, ut dictum est. Calor autem est actius in animali, quatenus afficit partes eius praecipuas, maxime cor, & cerebrum, unde est principium, & vigor, atque directio operationum omnium; & non quatenus abundat inordinatè in partibus inferioribus.

Ad 4. Ea ratio probat activitatem timoris, penes id solum, quod praestat in genere causae formalis, applicando vires animi ad vitiationem mali, quod timetur, & ad impeditionem causae, ex qua timetur. Hinc enim fouetur accurata consultationis diligentia. At adversus transmutationem nocivam ex sua natura, atque inertem, nihil inde concluditur. Verba Apostoli non sunt ad propositum. Quia non agit de timore, qui est passio, & existit in appetitu sensitivo; sed de spirituali, purèque intellectuali timore Dei, qui, cum non sit nocenter transmutativus corporis, ut est timor sensitivus, est tamen sicut iste, & multò magis applicativus virium animae ad praecavendum malum, quod fugit, ac timet, nempe ad vitandas occasiones peccatorum, quarum vitatio hominem facit verè salicem, ac solidè, & permanentè hilarem. Quae de causa dicitur Prou. 28. 14. *Beatus homo, qui semper est pauidus.* & ps. 12. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Vbi apparent coniunctae beatitudo cum pauore, & exultatio laetibunda cum servitute timente, ac tremente, nempe spiritualiter, purèque intellectualiter, conformiter ad dictamen, & mensuram rationis rectae.

Ad 5. Pater satis ex dictis superius de convenientia spei, & audaciae cum timore, quoad applicationem virium animae, simul cum discrimine, quoad transmutationem corporalem utrinque pro uenientem.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrum ira sit passio retributiva mali?

Videtur non esse. 1. Quia cuiuslibet passioni specialis est contraria specialis alia passio, ut patet tum ex inductione aliarum omnium passionum, quae expositae hucusque sunt; tum à priori, quia qualibet ratio boni, & mali sensibilis, & cuiuslibet complexionis ex utroque, potest adesse, & abesse, cum nihil sensibile sit necessarium simpliciter, atque permanens invariabiliter. Quilibet autem ratio obiectiva causat affectus inuicem contrarios in appetitu, dum abest, & dum adest. Ira autem nulla alia passio est contraria, uti positum est superius quaest. 2. ex D. Thoma quaest. 23. art. 3. & in praesenti quaest. 46. art. 1. ad 2. Ergo ira non est passio.

2. Nulla una passio constituitur per confluxum plurium passionum. Quia una passio dicitur unus affectus in se simplex, proprius appetitus sensitivi. Ira autem includit confluxum plurium passionum, nempe spei, delectationis, & tristitiae, ut habetur ex Philosopho lib. 2. Rhetor. cap. 2. & 3. Ergo ira non est una aliqua specialis passio.

3. De ratione passionis est, ut dependeat ex cognitione potentiae sensitivae, eademque sola dirigatur, ac inducatur immediatè, ut dictum est superius. Impossibile autem est, ut affectus retributivus mali dirigatur, ac inducatur cognitione potentiae sensitivae. Quia potentia sensitiva non est composita.